

DOĞU AKDENİZ'DE LIBYA'YA GİDEN TÜRK UYRUKLU TİCARET GEMİSİ

AYA İRİNİ OPERASYONU KAPSAMINDA ARANMASININ
ULUSLARARASI HUKUK AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Cansel SAKAL
Araştırma Görevlisi, İstanbul Arel Üniversitesi,
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası
İlişkiler (İngilizce) Bölümü.

Doğu Akdeniz bölgesi özellikle doğal kaynakların bulunması ile oldukça önemli bir bölge haline gelmiştir. Ancak tarihsel açıdan bakıldığında Akdeniz ulaşım açısından önemli suyollarından da biridir. Bu bağlamda bölgeye komşu olan ya da sömürge yolu ile bir şekilde bölgede etkin olmuş devletler açısından tarihsel önemini hep korumuştur. Bu sebeple Akdeniz üzerinde hangi devletlerin uluslararası hukuka göre hangi haklara sahip olduğu çözümlenmesi gereken sorunlardan en önemlisini ifade etmektedir. Ancak Osmanlı Devleti'nin Akdeniz'de üstünlüğü ele geçirmesi dışında tam anlamıyla bir devletin egemenliğinde olduğu görülmemiştir. Akdeniz'e kıyı olan bölgelerde hâkimiyet mücadelesi uzun süre devam etmiş, yıllar içinde aktörler değişmiş, ancak kesin bir sonuç alınamamıştır. Özellikle sömürgecilik faaliyetlerinin II. Dünya Savaşı ile etkisini yitirdiği gözlemlenmiş ve artık ittifakların güçlü tarafı belirlediği bir süreç yaşanmaya başlamıştır. Akdeniz'e komşu olan Ortadoğu'da; İsrail'in 1948'de kurulması, bunun sonucunda başlayan İsrail – Arap Savaşları, Soğuk Savaşın tüm devletleri ittifak bulmaya ittiği dönemde yoğun biçimde ABD ve SSCB'nin güç mücadelesine girmesi ve dengelerin bu duruma göre belirlenmesi, Soğuk Savaşın bitiminden sonra ABD'nin küresel bir güç olmaya devam etmesi ve 11 Eylül 2001'de ABD'de ikiz kulelere yapılan saldırı sonucu ABD'nin dikkatini tamamen bölgeye vermesi sonucu oluşan bir süreç gözlemlenmiştir. Aynı şekilde Türkiye de bu süreçte özellikle iç politikasında oldukça sıkıntılı süreçler yaşamış ve çoğunlukla Akdeniz konusunda Kıbrıs'ta yaşanan olaylarla birlikte aktif olduğu söylenebilmektedir.

Libya'ya giden Türk gemisi

Arap Baharı kelimesi, 2010 yılının sonlarında başlayan hükümet karşıtı politikaları temsil etmektedir. 17 Aralık 2010'da Tunus'ta Mohammad Bouazizi isimli bir gencin hükümet binası karşısında kendisini ateşe vermesiyle başlamıştır.

Libya'daki ve Doğu Akdeniz'deki Gelişmeler ve Aya Sofya ile Aya İrini Operasyonları

Ortadoğu'da ABD'nin müdahaleleri, uzun dönemde bugün Arap Baharı olarak bildiğimiz Ortadoğu'nun yapısını şekillendiren ve değiştiren bir dizi olaylara neden olmuştur. Arap Baharı kelimesi, 2010 yılının sonlarında başlayan hükümet karşıtı politikaları temsil etmektedir. 17 Aralık 2010'da Tunus'ta Mohammad Bouazizi isimli bir gencin hükümet binası karşısında kendisini ateşe vermesiyle başlamıştır. Mohammad Bouazizi'nin ölümü nedeniyle halkta oluşan tepkiler giderek büyümüştür. Sonrasında benzeri olaylar diğer Ortadoğu ve Kuzey Afrika ülkelerinde de görülmeye devam etmiştir. Tunus'tan sonra Cezayir, Lübnan, Ürdün, Mısır ve Libya'da görülen halk ayaklanmalarının etkisiyle mevcut hükümetler yıkılmıştır (Öncel ve Malik, 2015: 18). Hükümetlerin yıkılması sonrasında ortaya çıkan istikrarsız ortam çeşitli ittifakların ortaya çıkmasına neden olmuş, özellikle bölgeye komşu devletler tarafından hükümetler ya da

isyanı gerçekleştiren gruplar desteklenmiştir. Libya'da görülen ayaklanmalarda, çoğu Ortadoğu ülkesinde olduğu gibi hükümetin yıkılmasıyla sonuçlanmıştır. Başlangıçta Kaddafi Hükümeti olayları umursamamıştır. Ancak olaylar tahmin ettiği durumdan daha fazla büyümüş ve Batılı devletlerin NATO ve BM'yi devreye sokmasıyla Kaddafi'nin sonunu getiren olaylar yaşanmaya başlamıştır. Kaddafi'nin devrilmesiyle Libya faşist rejiminden kurtulmuş, istikrarsız durumdan kurtulamamıştır. 2014'te seçimlerin yapılmasına rağmen Libya üç temel bölgeye ayrılmıştır. Libya'nın büyük kısmında Libya Ulusal Ordusu desteğindeki (Bingazi) Tobruk Hükümetinin kontrolündedir. Bundan sonra daha geniş alanlara sahip olan ikinci otorite 2015'te BM inisiyatifiyle kurulan Ulusal Mutabakat Hükümeti'dir. En sonuncu otorite olarak da Berberi aşiretleri ön plana çıkmaktadır. Gruplar arasında çatışmaların sonlanmaması üzerine Aralık 2015'te Libya Siyasi Anlaşması imzalanmıştır (Caner ve Şengül, 2018: 64 – 65). Ancak bu anlaşma da tam olarak sorunların çözümünü sağlamamıştır.

Tunus'ta başlayan Arap Baharı, aslında doğrusal veya dolaylı olarak Dünya'daki bütün devletleri ekonomik, sosyal veya siyasal yönden etkilemiştir. Petrol yönünden zengin olan Ortadoğu'da çıkan bu krizler sonrasında petrol ithali yapan ülkelerin ekonomileri açısından sorunların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu yüzden yeni kaynakların keşfi ve bu kaynakların kullanılması da devletler için birincil öncelik haline gelmiştir. Türkiye de egemenliği altında bulunan ya da yetkisi olan alanlarda kaynak araştırmasına başlamıştır. Bu bağlamda Karadeniz'de araştırmalar yapılmış ve Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan tarafından, "320 milyarlık metreküplük doğalgaz müjdesini 21 Ağustos'ta milletimize ilan etmiştik. Keşfettiğimiz rezerve 85 milyar metreküp daha eklendi. Sakarya sahasının Tuna 1 bölgesindeki doğalgaz rezerv miktarı 405 milyar metreküpü buldu. Bu kuyudaki çalışma önceden planlandığı şekilde 4775 metreye ulaşılmasının ardından sona erdi" şeklinde bir açıklama yapılmıştır (Milliyet, 2020). Karadeniz'de yapılan araştırmaların benzeri

Türkiye-Libya Deniz Sınırları Antlaşması

Akdeniz'de de yürütülmeye başlanmıştır. Ancak Doğu Akdeniz bölgesi, bölgeye komşu olan devletler arasında ihtilaflı bölgelerden biridir. Yaşanan ihtilafların en önemli sebebini de bölgedeki devletlerin kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölge alanları oluşturmaktadır. Ancak buna rağmen Cumhurbaşkanı Erdoğan yaptığı son açıklamada, “Kamuoyuna yansıyan kimi bilimsel araştırmalar, bölgedeki çıkarılabilir doğal gaz miktarının 3,5 trilyon ile 10 trilyon metreküp arasında olduğunu ifade etmektedir. Aynı şekilde bölgede 1,5 ila 3,5 milyar varil civarında petrol rezervinin mevcut olduğu hesaplanmaktadır” bilgisini paylaştı (Bloomberg, 2020). Türkiye'nin yaptığı açıklamalar ve aynı zamanda Akdeniz'de yapılan sondaj çalışmaları, kıta sahanlığı konusunda anlaşmazlıklar yaşadığı başta Yunanistan olmak üzere Yunanistan ile anlaşmaya varmış olan diğer devletleri rahatsız etmiştir. Bu amaçla ülkeler kimi zaman aralarında ikili anlaşmalar yapmakta, aynı zamanda en büyük adımlardan biri olarak Akdeniz'e kıyısı olan 7 ülke olarak Yunanistan, İtalya, Filistin, Kıbrıs, İsrail, Ürdün ve Mısır KKTC ve Türkiye'nin katılımı olmadan 2019 yılı başında Doğu Akdeniz Gaz Forumu'nu kurmuştur. Türkiye de bu durum karşısında, Libya ile bir anlaşmaya varmıştır. Bu şekilde Türkiye, hem Libya ile deniz sınırı anlaşması yapmış, hem de Doğu Akdeniz'de bir ittifak bulmuştur (Ercan ve Kılınc, 2020: 23). Özellikle Avrupa

Birliği üyesi olarak Yunanistan ve Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'nin sınırlarını ve kıta sahanlığını ilgilendiren bu konuda Avrupa Birliği üye devletleri de sürece dâhil olmaya başlamışlardır.

Aya Sofya Operasyonu'nda görevli 22 ülkeden gelen bin 318 asker, 3 gemi ve bir uçak gemisiyle göçmen taşıyan deniz araçlarını durdurup arama yaparak gemilere el koyabilecektir. Aya Sofya Operasyonu'nun ardından Avrupa Birliği, Libya'da yaşanan olaylarla ilgili olarak Aya İrini adı verilen bir operasyon daha başlatmıştır.

Avrupa Birliği üyesi olan devletler, farklı nedenleri de kapsayan konular sebebiyle özellikle Doğu Akdeniz bölgesiyle ilgilenmektedir. Bu sebeplerden ilki, üyesi olan iki devletin yani Yunanistan ve Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'nin sınırları ve kıta sahanlığı konusunu Avrupa Birliği'nin meselesi olarak görmesidir. İkinci bir konu da Doğu Akdeniz'de bulunan enerji kaynaklarının

kullanımı ile ilgilidir. Bir diğer konu da özellikle Akdeniz üzerinden Ortadoğu'dan Avrupa'ya gelmeye çalışan mülteciler konusu ile Ortadoğu'da yapılan askeri yardımlar konusudur. Bu bağlamda Avrupa Birliği kapsamında gerçekleştirilen ilk operasyon olarak Aya Sofya Operasyonu ön plana çıkmaktadır. 22 Avrupa ülkesi 2015 yılı haziran ayı sonunda bir araya gelerek, Libya'dan Avrupa'ya mülteci taşıyan insan kaçakçılarını karşı Avrupa Birliği Akdeniz İçin Deniz Kuvvetleri (EUNAVFOR MED) olarak da geçen AB üye ülkelerinin deniz kuvvetlerinin yer aldığı bir kuvvetle savaş açtı. Aya Sofya Operasyonu'nda görevli 22 ülkeden gelen bin 318 asker, 3 gemi ve bir uçak gemisiyle göçmen taşıyan deniz araçlarını durdurup arama yaparak gemilere el koyabilecektir (Euronews, 2020). Aya Sofya Operasyonu'nun ardından Avrupa Birliği, Libya'da yaşanan olaylarla ilgili olarak Aya İrini adı verilen bir operasyon daha başlatmıştır. Aya İrini Operasyonu'nda da Avrupa Birliği (AB) Akdeniz İçin Deniz Kuvvetleri (EUNAVFOR MED) yer almaktadır. Avrupa Birliği'nin BM Güvenlik Konseyi'nin silah ambargosunu denetlemek amacıyla 31 Mart 2020'de başlattığı Aya İrini Operasyonu ile hava, deniz ve unsurlarından da yararlanılmıştır. Bu operasyonla Libya açıklarında gemilerin denetlenmesi ve yasa dışı petrol ticareti ile ilgili bilgi toplanması amaçlanmaktadır. Tuğamiral Fabio Agostini tarafından yönetilen ve karargâhı İtalya'nın başkenti Roma'da olan operasyon, Libya hükümeti tarafından reddedilmiştir (Habertürk, 2020). Aya İrini Operasyonu kapsamında Avrupa Birliği'ne üye devletler, askeri ve teknik olarak destek olmuşlardır. Örneğin; Alman Federal Meclisi (Bundestag), hükümetin, Birleşmiş Milletlerin Libya'ya yönelik silah ambargosunun denetlenmesi için Avrupa Birliği (AB) tarafından Akdeniz'de başlatılan "Aya İrini" adlı operasyona asker gönderme tezkeresini onaylamıştır (Habertürk, 2020). Uluslararası alanda devletlerin, kişilerin, örgütlerin statüleri, hakları ve haklarının sınırları uluslararası hukuk kapsamında değerlendirilmektedir. Denizlerde uygulanacak uluslararası hukuk kuralları belirlemek amacıyla tarih boyunca farklı dönemlerde anlaşmalar yapılmıştır. Birden fazla devletin taraf olduğu bu anlaşmalara ilk örnek olarak Cenevre'de 1958 tarihinde yapılan I. Deniz Hukuku Konferansı'nı göstermek mümkündür. Bu konferans sonucunda i) Karasuları ve Bitişik Bölge Sözleşmesi, ii) Açık Deniz Sözleşmesi, iii) Kıta Sahaneliği Sözleşmesi, iv) Açık Denizlerde Balıkçılık ve Canlı Kaynakların Korunmasına

Uluslararası Hukukta Ticaret Gemilerinin Statüsü ve Türk Uyruklu Ticaret Gemisinin Aya İrini Operasyonu Kapsamında Aranması

BM Deniz Hukuku Sözleşmesi

İlişkin Sözleşme, v) Uyuşmazlıkların Zorunlu Çözümüne İlişkin İhtiyari Protokol konularında anlaşma sağlanmıştır (Pazarıcı, 2014: 255). Ancak bazı konularda anlaşmalar sağlanamamıştır. Uluslararası deniz hukuku açısından en kapsamlı olarak hazırlanan ve birçok devlet tarafından kabul gören anlaşma 1982 BM Deniz Hukuku Sözleşmesi'dir. Ancak Dünya'daki bütün devletler tarafından onaylanan bir metin değildir. Türkiye de BM Deniz Hukuku Sözleşmesi'nin taraf devletleri arasında yer almamaktadır.

Uluslararası deniz hukuku konusunda yapılan bu anlaşmalar dışında devletlerin kendi aralarında imzaladıkları anlaşmalar ve genel yapılageliş kuralları da temel alınmaktadır.

Uluslararası hukuk bağlamında kabul edilmiş bazı kavramlar mevcuttur. Bu kavramlardan ilki olarak gemiler statü olarak ikiye ayrılmıştır. Bunlardan ilki ticaret gemileri, diğeri de savaş gemileri olarak da statüleri uluslararası hukukta belirlenen devlet gemileridir (Pazarıcı, 2014: 251). Bu kavramlardan bir diğeri de açık deniz kavramıdır.

Açık deniz olarak anılan bölge Pazarıcı'ya göre "Uygulanan uluslararası hukuka göre açık deniz; iç sular, karasuları, takımadada devletlerinin takımadada suları ve münhasır ekonomik bölge dışında kalan deniz alanını kapsamaktadır" (Pazarıcı, 2014: 289). Açık denizler gemilerin, uçakların geçişinin serbest olduğu bölgelerdir ve herhangi bir devletin egemenlik alanına girmemektedir. Uluslararası denizde her gemi belirli bir devletin bayrağını taşımak zorundadır ve her devletin kendi egemenliği altında bulunan gemiler üzerinde açık denizde de yetkili olması gerekmektedir. Bu kurala bayrak yasası denilmektedir (Pazarıcı, 2014: 290). Her devlet de gemilere tabiiyetinin verilmesi yani bayrağını taşıma hakkının verilmesi için gereken şartların belirlenmesi yükümlülüğüne tabidir (Cecanpınar, 2014: 75). Açık deniz alanlarında gemiler, bayrağını taşıdıkları devletin sorumluluğu altında bulunmaktadır. Bazı istisnai durumlar haricinde başka bir devletin bu gemilere müdahale hakkı bulunmamaktadır. Bu duruma istisna olabilecek durumlar olarak herhangi bir uyrukluk ayırımı gözetmeden devletlerin, denetleme ve kimi durumlarda kovuşturarak cezalandırma yetkilerini kullanabilecekleri durumlar şunlardır: i) Deniz haydutluğu, ii) Köle ticareti, iii) Uyuşturucu maddeler kaçakçılığı, iv) Açık denizden ses ya da görüntü aracılığıyla yapılan izinsiz yayınlar (Pazarıcı, 2014: 291). Bu istisnai durumlar dışında gemilere ancak bayrak yasası ile bağlı olduğu devletlerin müdahale yetkisi vardır ve devletler egemen eşittir (Misili, 2014:181).

22 Kasım 2020 tarihinde Türkiye'den Libya'ya giden Türk bayraklı Roseline-A gemisi Bingazi'nin 200 km. açıklarında açık denizde Aya İrini Operasyonu'na bağlı olarak Yunanistan Deniz Kuvvetleri'nden bir komutanın idare ettiği bir Alman fırkateyni tarafından arandı.

Geminin aranma sebebinin silah taşıma ihtimali olduğu öne sürülmüştür. Gece başlayan arama, sabahın ilk saatlerine kadar devam etmiş ve sonucunda insani yardım malzemesi, gıda, boya gibi ürünlerin taşındığı tespit edilmiştir (Euronews, 2020). Bu olayın ardından Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı, ticaret gemisinin açık denizde Türkiye Cumhuriyeti Devleti tarafından verilmiş bir arama izni olmamasına rağmen uluslararası mevzuata aykırı şekilde durdurulup aranması nedeniyle re'sen soruşturma başlatıldığını açıklamıştır (Hürriyet, 2020). Konuyla ilgili Sputnik News'te yer

alan Avrupa Birliği'nden yapılan açıklamaya göre ise "Aya İrini Operasyonu Komuta Merkezi konuya ilişkin olarak Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyinin (BMGK) 2292 ve 2526 sayılı kararlarına atıf yapılmış ve bayrak devletinden cevap alamayan Alman Hamburg Fırkateyni ekibinin, Bingazi Limanı'nın yaklaşık 160 deniz mili kuzeyindeki uluslararası sulara gemiye çıktığını söylemiştir. Gemi kaptanı ve mürettebatının, gemiye çıkarma sırasında iş birliğine açık bir tavır sergilediğini belirtmiştir.

Gemilerin açık denizlerde herhangi bir devletin karasularında ya da kıta sahanlığında yaşadığı gibi bir denetlemeye ve kurallara tabi olmaması açık denizlerin serbesti ilkesine işaret etmektedir.

İrini Operasyonu

Bayrak devletinin, geminin incelenmesine izin vermediğini bildirmesiyle, Aya İrini Operasyonu'nun, gemide hiçbir yasa dışı malzeme izine rastlanmayan arama faaliyetini durdurduğunu ve gemi yoluna devam etmek üzere bırakıldığını ifade etmiştir." (Sputnik, 2020). İfadelerde yer alan BM'nin 1970 Sayılı kararında Libya'ya yönelik silah satışının durdurulması çağrısında bulunulmuştur (BM, 2011). 2292 sayılı kararda üye ülkelerden herhangi bir şekilde 1970 sayılı karara uyulup uyulmadığının denetlenmesini istemiştir (BM, 2016). 2526 sayılı kararında ise Libya'ya komşu ülkelerin önemli katkılarıyla 19.01.2020'de toplanan Berlin Konferansı'nın yeniden çağrılmasını ve 2510 sayılı kararı hatırlatmıştır. Buradan yola çıkarak da 2526 sayılı kararda ambargoyu genişletme kararı aldıklarını

belirtmişlerdir (BM, 2020). Ancak özellikle belirtmek gerekmektedir ki, BM'nin almış olduğu kararlar silah ambargosuna ve bu ambargonun uygulamasının denetlemesine ilişkindir.

Uluslararası hukukta uygulanan teamüller, yapılageliş kuralları ve aynı zamanda BM Deniz Hukuku Sözleşmesi dahil olmak üzere uluslararası kaynaklar, açık denizlerde istisna olan ve tüm devletlerin karşı çıktığı durumlar haricinde; gemiler üzerindeki bütün yetkilerin geminin bayrak devletine işaret ettiğini göstermektedir.

Gemilerin açık denizlerde herhangi bir devletin karasularında ya da kıta sahanlığında yaşadığı gibi bir denetlemeye ve kurallara tabi olmaması açık denizlerin serbesti ilkesine işaret etmektedir. Aynı zamanda Roseline – A gemisi bir ticaret gemisi olup, tamamen savaş gemilerine uygulanan prosedürden muaftır. Yapılan arama sonrasında konteynırlardan çıkan malzemeler tamamen bunu kanıtlamıştır. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Öğretim Üyesi ve Deniz Hukuku Uygulama ve Araştırma Merkezi (DEHUKAM) Müdürü Prof. Dr. Hakan Karan'ın, Sputnik'e yaptığı değerlendirmeye göre "Açık denizlerde bir gemiye ziyaret konusu, Uluslararası Denizcilik Örgütü'nde 2005 senesinde tartışıldı. Uluslararası Denizcilik Örgütü'nün deniz haydutluğunun önlenmesi için bir sözleşmesi var. O dönemde, 11 Eylül olayı düşünülerek buna bir protokol eklenmek istendi. Bu sırada ABD başta olmak onun müttefikleri açık denizde iken terör maksatlı malzeme ya da kitle imha silahı taşındığından şüphelenilen gemilere müdahale edilmesine imkân sağlayacak bir yöntem geliştirmeye çalıştılar. Burada ilk teklif kabul görmeyince ABD'nin önerisi, 4 saatlik arama başvuru süresi getirilmesi oldu. Bu kapsamda, bayrak devletinden 4 saat süre boyunca cevap çıkmazsa izin verilmiş sayılması önerildi. Buna da karşı çıkıldı. Sonucunda isteyen devletlerin bu kararı almaya yönelik bir beyanda bulunabilecekleri belirtildi." (Sputnik, 2020). Yaşanan olay ve yapılan açıklamalar incelediğinde Avrupa Birliği'nin Aya İri Operasyonu kapsamında Roseline – A isimli gemiye yönelik yaptığı arama uluslararası hukuka aykırı bulunmaktadır. Çünkü hem Roseline – A gemisinin bir ticaret gemisi olması, hem de taşıdığı yük itibarıyla BM kararlarına aykırı bir yük bulundurmaması, aynı zamanda geminin bayrak devleti olan Türkiye'yi bilgilendirmeden aramayı gerçekleştirmesi bu sonucu doğurmaktadır.

Kaynakça

Cantürk, C. & Şengül, B. (2018), *Devrimler, Kaos ve İstikrar Arayışları İçinde Libya: Tarihsel ve Yapısal Bir Analiz*, Uluslararası Afro – Avrasya Araştırmaları Dergisi, Haziran, Sayı 6, Sayfa 45 – 70.

Cecanpınar, H. (2014), *Devletin Evrensel Yargı Yetkisi ve Uluslararası Hukuk*, Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı.

Ercan, M. & Kılınç, M. (2020), *Bölgesel ve Küresel Aktörlerin Ortadoğu Merkezli Doğu Akdeniz Politikaları "Kıbrıs Çatışması ve Libya Mutabakatı"*, Anadolu Strateji Dergisi, Cilt 2, Sayı 2, Sayfa 15 – 28.

Misili, S. (2014), *Açık Denizlerin Serbestliği, Gemilerin Uyrukluğ ve Bayrak Devleti Münhasır Yargı Yetkisi Arasındaki İlişkinin Teamül Hukuku, Konvansiyonlar ve Mahkeme Kararları Işığında İncelenmesi*, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi C. XVIII, Sayı 1, Sayfa 179 – 207.

Öncel, A. & Malik, A. (2015), *The Arab Spring and Its Impact on the Foreign Trade of Turkey*, Bilgi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt 17, Sayı 2, Sayfa 17-36.

Pazarıcı, H. (2014), *Uluslararası Hukuk*, 13. Baskı, Turhan Kitabevi, Ankara.

<https://www.hurriyet.com.tr/gundem/son-dakika-turk-gemisinde-skandal-arama-ankara-cumhuriyet-bassav-ciligi-sorusturma-baslatti-41673637> (07.12.2020).

<https://tr.sputniknews.com/columnists/202011241043283896-turk-gemisinin-durdurulmasi-uluslararasi-hukuka-uygun-mu/> (10.12.2020).

<https://www.milliyet.com.tr/siyaset/son-dakika-cumhurbaşkanı-erdogan-mujdeyi-acikladi-iste-karadenizdeki-yeni-gaz-rezervi-6332507> (10.12.2020).

<https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-54585247> (13.12.2020).

<https://www.bloomberght.com/erdogan-bolgede-1-5-ila-3-5-milyar-varil-civarında-petrol-rezervinin-oldugu-hesaplanmaktadır-2270109> (13.12.2020).

<https://tr.euronews.com/2015/10/07/sofya-operasyonu-ab-insan-tacirlerine-savas-acti> (13.12.2020).

<https://www.haberturk.com/almanya-irini-operasyonuna-asker-gonderecek-2671619> (14.12.2020).

<https://tr.euronews.com/2020/11/23/alman-savas-gemisi-libya-ya-giden-turk-kargo-gemisini-durdurarak-silah-aramas-yapti> (16.12.2020).

[https://undocs.org/en/S/RES/1970%20\(2011\)](https://undocs.org/en/S/RES/1970%20(2011)) (17.12.2020).

[https://undocs.org/S/RES/2292\(2016\)](https://undocs.org/S/RES/2292(2016)) (17.12.2020).

[https://undocs.org/en/S/RES/2526\(2020\)](https://undocs.org/en/S/RES/2526(2020)) (17.12.2020)